

LIEFDE EN LEWE

Dienspligkapelane is manne wat soms swaar dra aan hulle geleerdheid.

My pa het volgehou dat, wanneer 'n student graad gevang het, dit hom 'n paar jaar vat om weer mens te word. Ek het maar altyd die skouers opgetrek, selfvoldaan dat dit éintlik net 'n geskerts van hom is, dat hy nie régtig begryp nie. Maar hoe ouer ek word, hoe wyser word my pa se woorde. As ek terugkyk na dáárdie jong kapelaan wat die oerwoud van die S.A.W. so kordaat, so seker van die omvang van sy splinternuwe kennis, betree het, skud ek net my kop in simpatie.

Dit was die tyd wat jy nog geglo het die fakulteit het, toe jy anderpad gekyk het, jou geprogrammeer om 'n antwoord op alles te hê. Die troepe se aanslag het ook niks gehelp nie. Behalwe vir enkele gevierde uitsonderings – Koen Merk I duik in die gedagtes op – glo hulle blykbaar eenvoudig elke woord wat jy uiter. Jy is vir hulle 'n moderne herinterpretasie van die engel Gabriël en hulle glo onwrikbaar elke woord wat jy uiter. Hulle voel dat om met jou te verskil, is om met die Here te stry. Dit maak die verantwoordelikheid net soveel lywiger. Jy het 'n pligsgevoel wat later uitsweer in 'n obsessie om alles, maar alles, te kan verklaar (of ten minste om te kom in die poging.) *Die man wat in my geestelike sorg gelaat is, is daar om te leer – en ek sál hom nie teleurstel nie!*

Na dit alles het ek 'n epifanie gehad: Die omgekeerde is waar. Dis ék wat by hulle geleer het.

“Wat nou van evolusie?” vra 'n troep eendag gedurende die openingsronde van 'n kapelaansperiode. “Stam ons regtig van bobbejane af?”

Geleerdheid spring in my op soos 'n fris fontein. Ek bult my akademiese spiëre. Ek laat nie 'n geleentheid verbygaan om my tande in te slaan in die onsinnige en onwetenskaplike teorie van

makro-evolusie nie.

“Evolusie is die grootste poets wat nog op die wêreld van die wetenskap gebak is,” beduie ek. “Dit is meer van ‘n godsdienst as ‘n wetenskap en is uitgedink deur mense met die uitgangspunt dat daar nie ‘n God is nie, of eerder, dat die mens self God is. Jy kan, na alles, nie ‘n god wees as ‘n ander God jou gemaak het nie, kan jy?”

Ek vertel vir hulle van Charles Darwin en sy goddelose trawante en vergelyk sy teorie met die heidense geloof van reïnkarnasie.

“Albei filosofieë het as grondslag die mens se behoefte om God te wees of om God te word. En dit maak van andersins hoogs intelligente mense, dikwels swape.

Aristoteles, die legendariese Griekse filosoof, het ‘n ou betig omdat hy ‘n hond geskop het en, hy wat Aristoteles, die stem van ‘n verlore vriend uit ‘n vorige lewe sou herken het.”

Na só ‘n goeie begin is daar geen keer aan my nie. Ek rig die volle geweld van my akademiese grofgeskut op die tengerige teorie van evolusie. Ek vertel vir hulle van die onbegrypbare ingewikkeldheid van ‘n enkelvoudige sel se samestelling en demonstreer vir hulle die wiskundige onmoontlikheid dat die samestellende aminosure per ongeluk in die regte volgorde kon saambind.

“Reg aan die begin van ‘n mens se lewe, wanneer jy verwek word,” vertel ek hulle, “is daar in die eerste selle ‘n mikroskopiese lint teenwoordig, uniek vir elke mens. Al jou genetiese informasie is daarop gekodeer. As jy al hierdie linte van die 5 miljard mense op aarde bymekaar sit, sal dit so groot en swaar soos ‘n Disprintablet wees. En – hier’s die ding, so luister mooi – op een so ‘n mikroskopiese DNS-lint is meer as eenhonderd miljard instruksies aangebring in ‘n presiese orde waarsonder lewe onmoontlik sou gewees het. En dan is daar mense wat dink dit kon alles per ongeluk gebeur het, sonder Iemand wat dit alles ontwerp het!”

Ek vertel hulle hoe dit wiskundig onmoontlik sou wees dat daar genoeg tyd verloop het vir evolusie om enige iets noemenswaardig tot stand te bring. Hulle sit oopmond en luister hoe ek verduidelik dat die teorie van evolusie onversoenbaar is met die wette wat

die grondslag van fisika vorm – die Eerste en Tweede Wet van Termodinamika.

Hulle grinnik breed toe ek hulle vertel van die evolusioniste se antropologiese flaters.

“Hierdie bere se verbeelding het lekker met hulle weggehardloop toe ‘n ou met die naam Harold Cook ‘n tand ontdek het. Luister, dit was vir hulle genoeg. Rondom hierdie tand bou hulle toe ‘n volledige mens op en verduidelik vir een en almal hoe hy, Nebraska Man, dan nou in die evolusieketting inpas. ‘n Tand, hoor mooi. ‘n Tand! Nie ‘n mummie of ‘n skildery of ‘n opgerolde vel of ‘n geraamte nie. ‘n Tand! Maar, ûhmm, jammer, toe moes hulle later uitvind dat dit die tand van ‘n uitgestorwe varkras is!

Piltdown Man se geval was nog lagwekkender. ‘n Ene Dawson het hierdie kakebeen opgegrawe en al wat ‘n evolusionis het stuipe van lekkerkry gekry. Dit sou nou uiteindelik die verlore skakel tussen die aaprasse en die mens wees. Dit het ‘n baie beroemde stukkie been geword. National Geographic en Reader’s Digest het gloeiende kommentaar daaroor geskryf en dit is in selfs meer as 500 doktorsale tesisse genoem voordat iemand, dekades later, die moeite gedoen het om ‘n bietjie mooier na die ding te kyk en – nou ja, hy vind toe uit dat iemand die ding aanmekeer gelap het. Dit was niks anders as ‘n reusagtige klug nie!”

Daarna trek ek die vlymskerp skalpel van die wysbegeerte oor die evolusieteorie en laat dié armsalige leer aan flarde. Meedoënloos, kan jy sê. “Die evolusioniste se vernaamste argument berus op wat hulle die ‘geologiese kolom’ noem,” beduie ek. “Hiervolgens is die aardkors in verskillende lae opgebou. Natuurlik, hoe ouer die laag, hoe dieper is dit. Hulle argument is dat die organismes wat in die lae voorkom, evolusie bewys want hoe ouer die laag, hoe meer primitief is die oorblyfsels van die organismes wat daarin voorkom.

Die probleem is: Hierdie kolom bestaan nie. Nie werklik nie.

Maar dit keer nie die evolusioniste geensins nie. Hulle staaf dit as ‘n feit dat daar wel so ‘n kolom is. En hoe weet hulle dit? Wel, as die teorie van evolusie waar is – en hulle ‘weet’ mos dit is – dan

sal dié kolom bestaan. En hoe weet hulle die teorie van evolusie is waar? Wel, omdat die kolom bestaan! En hoe weet hulle die kolom bestaan? Wel, omdat die teorie van evolusie waar is!

Hierdie is ‘n klassieke sirkelredenasie, ook in filosofiese kringe bekend as die grootste bol twak wat jy al ooit gehoor het.”

Na hierdie virtuose vertoning van toegepaste akademie bly daar min oor om te sê.

Min, maar nie niks nie. In een droë opmerking pluk Gert Koen die mat deegliker onder die evolusioniste uit as wat my halfuur se filosofie, wetenskap en teologie kon doen:

“Wat ek nie kan verstaan nie,” mymer die man hardop, “is hoedat die mens, pleks van weinig minder as ‘n engel eerder ‘n glorified aap wil wees.”

Amen.

“As ek sê ‘oë front!’ wil ek hoor hoe maak julle oë ‘klik!’ Hoor julle my, troepe, hoor julle my mooi?

Wat kyk jy vir my, sweetgevrete, wat kyk jy? Huh?! Ek het nie die tyd nie en jy het nie die geld nie...”

Vir die weermag is dit belangrik hoe en waar ‘n man kyk. Met inspeksies moet jy voor jou kyk terwyl die man in jou goed langs jou grawe of selfs langs jou kom staan, sy mond enkele sentimeters van die kant van jou kop af, en hy gil op jou. In die veld moet jy kyk waar jy loop en tydens opleiding moet jy kyk wat jy doen en met vuur-in-beweging moet jy kyk waar jy skiet. Met teikenaanduiding moet jy skiet waar iemand anders kyk: “Tweehonderd meter, regs twee-uur, boompie, net links, terr in knielhouding, VUUR!”

As loopsoldaat word jy voortdurend aangepraat om mooi te kyk na jou voete. Eerder dat hulle ewe veel vermanings aanhef oor oogsorg. Die algemeenste letsels wat oorgehou is

van die grensoorlog is oogbaserings. Oë wat oopgesper is in die wit skroeilig, oë wat sonder om te knip staar en soek na spore, pootjiedrade, bewegings...

Die spreekwoord sê dat die mens se oë die vensters van sy siel is. Ek glo dit.

Die ou Oosterlinge voer tereg aan dat haar oë die belangrikste kenmerk van 'n mooi vrou is. Maar oë is meer as net lense na die innerlike of kaatsings van persoonlike skoonheid. In 'n persoon se oë, as jy mooi kyk, sal jy agterkom of 'n persoon opreg of vals is. Selfs die plooitjies rondom die oë verklap iets van die persoon: Is hy ernstig of lag hy gereeld? Bedaard of befoeterd? Sag of hardgebak? En kyk na 'n versteurde – is sy oë nie die opvallendste kenmerk van sy persoon nie?

Die instinkte wat ek as kapelaan ontwikkel het, het my geleer om die waarheid in 'n persoon se oë te soek. Deur 'n mens se oë sien jy sy wese raak. Ek het al troepe voor my gehad wie se ongeërgde of uitdagende houding 'n klap in die gesig is. Maar dan kyk ek verby die vatjouweg-dominee postuur en ek sien die seer of die verwarring of verlange in die oë.

Oë praat. Wie is daar wat nie meer waarde heg aan 'n liefdevolle kyk as aan al die liefdesbetuiging in die wêreld nie? Is ons nie almal uit moedeloosheid of depressie opgehef deur 'n knipoog van 'n mens wat verstaan nie?

Jan F. Cilliers het met groot beslistheid beskryf waaraan hy 'n ware man herken:

“Ek hou van 'n man wat sy man kan staan,
ek hou van 'n arm wat 'n slag kan slaan,
EN 'N OOG WAT NIE WYK –
WAT 'N BARS KAN KYK,
en 'n wil wat so vas soos 'n klipsteen staan.”

Ek het die oë van die weermag gesien. Oë wat flits of staar of wat groottrek van aderenaliengedrewe opwinding. Ek het gesien hoe lyk oë wat dof is van uitputting of waarvan die aartjies bloedgeswel

en rooi is na 'n harde nag se gefuif en oproerigheid. Ek weet hoe oë rol van vrees; ek ken die reguitkyk van vasberadenheid of die gloeiende staar van gedetermineerde woede teen die vyand. En ek het dikwels trane in die oë van geharde manne gewaar.

Vanoggend is die manne weg in die Buffels. Hulle is maar net nog seuns in die vroegdag, vol grappe en manhaftigheid. Vol opwinding en verwagtinge. Al praat hulle soos manne, en al is hulle taai en kan hulle hulleself handhaaf in die smeltkroes van die veldslag, is daar onskuld en helderheid en lewensblyheid in hulle oë waarvan die wit amper as't ware straal van blakende gesondheid.

Laatmiddag is hulle terug. Ek kyk verby die stowwerige en verweerde bruinklere en die grensvegterstyl T-hemde wat van moue ontroof is. Ek sien nie die seningrige lywe en die yl borshare van die maar-nog-net-seuns nie. Ook nie die skrape en sweet en grond op die arms en gesigte nie; let nie die gewere op wat skynbaar net nog 'n ledemaat van elkeen geword het nie. Wat my tref is nie die kort, platgeswete hare nie.

Ek sien die oë. Dit is dié van 'n oumens in 'n jong lyf. Oë wat 'n seil trek oor die jeug. Hierdie seuns sal nooit weer regtig jonk wees nie. Ek sien die oë wat die dood in die gesig gekyk het.

En 'n stuk van my siel is afgeruk oor 'n jongman wat dinge voor sy tyd gesien het.

Vra die manne wat daar was: Die eerste kontak is nie so erg nie. Dit klink en ruik en vóél soos 'n oefening en jy het baie daarvan agter die blad. Alles is ingedril, ingeoefen, gerepeteer, herhaal, weer gedoen, oor gedoen; oor en oor en oor, totdat jou eie verstand uit pure verveeldheid oorgegee het aan jou nuwe kondisionering en instinkte. En wanneer dieselfde instrukteur wat jou opgelei het, vir jou dieselfde instruksies gee klink alles... so normaal en om mee te begin is alles dieselfde, is alles... net... nog 'n oefening. Die geluide

is dieselfde. Die harwar van bevele, bewegings, van stof en hitte is dieselfde. Jou lyf ken die teksture van die stekerige gras en die ontoegeeflike grond. En jou borskas ken die skielike pofkrag van ‘n stewige dosis adrenalien. Daar is hierdie heerlike, gerusstellende konsensus tussen jou brein en jou liggaam: Hierdie is, na alles, net nog ‘n oefening.

‘n Millisekonde later bars ‘n protesgedagte deur jou instinkte: Hierdie is die wáre ding. *Hierdie is nie – herhaal níé – net nog ‘n amieroemer nie.*

Maar jy het nie tyd om hierdie skrikwekkende maar, o so opwindende, idee te ontleed nie. Jou lyf het reeds oorgeskakel na outomaties. Die allerheilige drills het ingeskop, daardie programme van reaksies en bewegings en noudesette gehoorsaamheid aan bevele wat deur eindelose herhaling in die diepste en prominentste tablette van jou hart gegraveer is.

Dash-down-roll... Battletalk, battletalk – skree elke bevel wat jy hoor kliphard uit sodat jou buddies dit ook kan hoor te midde van die knalle en kreune en vloeke en voetvalskarrelings en stampgeluide van lywe wat in holtes van die aarde ingeslaan word en die staalknarse en –klappe van wapentuig wat gespan, gelaai, gereed gemaak word. En te midde van al die frenetiese ontduik-en-slaan-terug babelsheid van dit alles hoor jy die bev op die radio en hy skree en jy hoor die pelotonsersant en die seksieleiers wat ou-ou-ou maar nou splinternuwe bevele gee en die doelgerigte kalmte van hulle stemme het net ‘n nuwe, dringende kleur by.

...observe-sights... Jy skuur oor die grond, lig jou bolyf in die lê-houding, elmboë soos omgekeerde motorstutte onder jou... Kykkykkyk... en jy sien wat jy altyd sien: Gras, grond, krom en harde bome... maar jy kyk geoefend daarna, soek die holtes in die aarde, die deinings wat die dood agter ‘n AK kan verdoesel... En rondom jou krakkel die eerste R4’s – wíe sien wát?! – en die LMG op die linkerflank begin roffel. Snotneuse doe-DOEMP iewers half agter jou en daar is die bekende fladderklank, soos ‘n breë lint wat in ‘n harde wind wapper – wanneer die projektiel in ‘n parabool vorentoe vlieg. Jy sien die skielike fontein van aardkors

en rook voor jou – honderd, honderdvijftig meter, links elfuur – en dan sien jy hulle, die gebukkende figure en jy kan nie uitmaak of hulle verward of doelgerig is nie maar hulle beweeg, beweeg skielik en vinnig, en enige iets wat vinnig en skielik beweeg lewe; is vol venynige, planmatige lewe en jy hoor ‘n nuwe geluid; het al baie daarvan gepraat maar dit nog nooit gehóór nie, die eiesoortige POP... POP... poppoppop... POP... Dis meneer Aftomat Kalasjnikoff... die plofklap van ‘n AK 47. En agterna sal jy sê dit klink soos springmielies wat in warm olie oopplof en die ander wat daar was, sal weet waarvan jy praat.

Jou eie geweer wat jy al só lank saamsleep, skoonmaak, vertroetel het en wat al ‘n duisend keer deur jou gespan en gekorrel en afgevuur is, kom teen jou skouer. Jou regterduim druk die veiligheidsknip af, soek die “R” maar skuif verby na die “A” vir voloutomaties. Jou linkerhand ruk die regop spangreep agtertoe en laat dit vorentoe klap. Jy loer om en oor die gras en jou oë trek vas op ‘n bepaalde beweging. Agterste, voorste visier... fokus op die voorste visier, plaas dit op die dofkol van die beweging voor jou – vlees en bloed ja, mens, maar ‘n mens wat in sy geheel nou net bestaan om deur jóú met jóú geweer – reeksnommer 662777 – geskiet te word. ‘n Groot geraas ontstaan om jou en ‘n vreemde oomblik later besef jy dis die knalle van jou eie geweer. Doppies en rook en stof en gras wat wegvoor spat.

Leeg!

Verwissel jou greep op die geweer, trek die magasynknip met jou regterduim en –voorvinger, ruk die magasyn uit maar as jy ‘n gelaaide een – vol van daardie venynige spitsneus koperoorgetrekte vriendjies – soek maak jou hand ekstra bewegings wat jy nie beplan het nie. PlukplukplukPLUK... RUK... die magasyn uit, haak die voorkant in die geweer se magasyngleuf in... *SightsFIRE!* Daar is die stywe getrommel van die kolf teen jou skouer, ‘n stewige massering, ‘n gerusstellende gehamer wat jou verseker dat jou geweer werk en as jy nog asemhaal en jou geweer werk, kan die hele, hele hoop SWAPO’s, hulle maatjies die FAPLA’s en die hele, helse Russiese weermag self jou nie stop nie!

En dan is jy saam met die res op jou voete en julle nael vorentoe en dit is so... VERKEERD... want as jy hardloop is jy regop en as jy regop is, kruip jy nie weg nie en kan hy, daardie verwoede moordenaar – wat wégkruip – daar voor, jou sien en sy geweer het ook ‘n spangreep, ‘n voorste visier, ‘n agterste visier, ‘n sneller... maar nou maak dit nie saak nie want jy hardloop, hárldoop, en jy wil hom sien, jy wil hom so bitter graag sien, dat jy jou geweer kan vat en deur jóú agterste visier kyk en jóú voorste visier kyk en jóú sneller trek en inhou totdat daar net rook en stof en verder niks voor, niksniksniks, voor jou is nie.

“Dekking!” En jy skree, gil asof jy alles kan regkry as jy net hard genoeg skree, jy gil *DEKKING!* en jy tref die grond, vollengte, plat, tref dit vinnig en skoon. Voorste visier, agterste visier – en die stof en die rook en die warm doppies en die getrommel teen jou skouer. Op. OP! *OP!* Vorentoe. Probeer hardloop terwyl jy uit die skouer skiet. Dekking. Op. Vorentoe. Dekking. Op. En dan kom alles vinnig nader, die hinderlaagposisie... en jy sien ‘n warrelwind het hulle getref, ‘n verskriklike en verwoestende warrelwind wat jy help maak het. Maar in die puin kan daar nog skerpioene wees wat hard kan steek.

“Bullets!” *Bullets?* Jou regterduim trek die knip terug tot op “R” en jy soek teikens en al sien jy nie regtig iets beweeg nie, pluk jy die sneller in tweeskootsarsies. *Double-tap, double-tap, double-tap...* ta-DA! ta-DA!

“STAAK VUUR!” *STAAK VUUR!*

Stilte. Iewers vloek iemand. Loet praat op die radio. ‘n Kouefront trek oor jou binnekant, spoel die koors in jou rond. Jy vind dat jou hele, ganse liggaam bewe. Dors. Baie, baie dors. En as jy op bevel jou geweer veilig maak en ‘n vars magasyn indruk en jou rondtes tel, kan jy nie glo dat jy net ‘n rapsie meer as 40 rondtes van jou eerstelynnammunisie oorhet nie.

Om jou begin die peloton beweeg. Die stemme is skril; praat vinnig, hard. Soveel verligting, soveel... nuuskierigheid, want nou wil jy sien wat jy en hulle gedoen het.

En dan sien die jongman dalk sy eerste lyk – ‘n SWAPO in ‘n

rooi T-hemp en olyfgroenbroek en stewels wat so saf geloop is soos net 'n Afrikaan skoene sat kan loop. In die dood lyk hulle nooit so verskriklik nie. Dof en grys en vol glanslose bloed. Maerder en kleiner as wat jy verwag het.

Die gebied word beveilig en die medic vroetel koorsagtig in sy mediese sak en fladder om die gekwestes, nou nie meer vyande nie maar net mense wat seer, baie seer, gekry het.

'n Naashisteriese verligtheid kom oor die troepe. Hulle lag met stemme wat skielik hoog en bros klink. Vertel. Vra uit. Terg. Camel-rook meng met die reuk van gebrande kruit en stof, en die vlieë is skielik daar. Water word gedeel. Uitgestelde vrees en skok vleg saam met die groot, groot blywees, die trotsheid om te weet dat die mens se magtigste instink – dié om te oorlewe – getrou gedien is. Dis lekker om te lewe.

Ons het dit gemaak. Ou Chris het met sy mond op 'n stuk stomp geval; skrapnel het vir Harris in die sy getref; Nel se pinkie het in sy geweer se werkende dele beland, het dit laat oopbars soos 'n spanspek wat deur 'n piksteel getref is, sal net met Nel gebeur, Nel wat tien duime het wat nie een met die ander praat nie... maar hei, eintlik is almal oukei...

Maar miskien nie, want dit kan wees dat julle eerste kontak fataal was en dan is daar 'n troep wat by sy bebloede buidie sit en sy naam uitskree, en 'n medic wat hulpeloos sy skouers optrek.

Oorlog is 'n kontaksport, sê hulle. In sport kry manne seer. In oorlog gaan manne dood. Dit is hoe dit is. Weg is die voorafgaande verheerliking van oorlog. Dit is, na alles, 'n nare en skrikwekkende verskynsel. Hoe kan dit was dat jy ooit kon uitgesien het na kontak?

Die eerste kontak is nie so erg nie. Maar nou wéét jy. En die tweede en die derde slaagsraking is 'n verskrikking en dit los jou naar en ontsteld, onseker oor jou en die wêreld. Maar 'n mens pas weer aan. Jy sal nooit gewoond raak aan oorlog nie, maar jy leer wel om beheer oor jouself daarin te neem.

Vreemd genoeg. Op die grens leer die manne wel gou genoeg om in die omgewing, en soms in nou verbintenis, met dood te leef. Die lewe gaan aan. Daar is tente om op te slaan, slote om te grawe en patrollies om te stap. Die aanvanklike skokke vervaag en die ouens raak gou genoeg gewoond aan die nuwe gesigte in die seksie. Na die vuurdoop, soos die ou skrywers dit genoem het, gaan ons aan. Maar ons is nie meer dieselfde nie.

Jy ervaar dinge in ander grade. Die gewone klein irritasies wat jou so kon besig hou, het nou hulle angel verloor. 'n Mens sien mos nie klein skaduwees raak as daar 'n monumentale swart donderwolk oortrek nie. Die kos proe nou orraait, die hitte is nie meer so erg nie, die rang nie meer so intimiderend nie.

'n Gevoel van gelatenheid kom oor die manne. Die grens is nou maar eenmaal waar hulle is. Niks gaan daaraan verander nie. Behalwe natuurlik as daar 'n bodybag met jou nommer daarop verskyn. En as dit is hoe dit is, nou ja, laat dit so wees. Kom jy om, so kom jy om. As dit jou tyd is, help dit nie om te stry nie. Jy is 'n troep met 'n nommer en 'n geweer. Niks minder nie. Maar ook niks meer nie.

Totdat die pos opdaag. Want dan het jy weer 'n naam en jy het 'n huis waar siwies vir jou wag; 'n pa, 'n ma, boeties, sussies, pelle... en 'n meisie wat jou naam op haar slaapkamerspieël geskryf het.

Pos is 'n soldaat se dierbaarste kleinood. Hy sal sonder kos klaarkom eerder as om met leë hande van 'n posparade terug te keer. Dit is die briewe wat hy kry wat hom van die ander onderskei. Hier, op die grens, is almal dieselfde; dra dieselfde gebleikte bruin klere, is almal 'n werkende deel in 'n groot masjien, het elkeen dieselfde ambisie – *we're gonna kill that Sam Nujoma* – en praat almal in dieselfde kode van militêre gebruikswyses. Maar 'n brief kom van

mense af, van 'n wêreld waar niemand browns dra nie, en hulle ken nét vir jou en praat nét met jou. Hierdie brief en koevert kom van 'n planeet waar adresse bestaan uit nommers, strate, voorstede, stede en poskodes. En hy, hierdie skutter Snoeks, het ook 'n adres daar, deksels! 'n Brief is sy enigste verbindingslyn met die wêreld waarvoor hy veg, en dit is ook 'n bewys dat daar vir hom, wie weet, 'n lewe anderkant die bruinklere bestaan.

Hou in gedagte dat 'n man se militêre ambisies op die grens verander. Aan die begin van sy diensplig het hy homself dungerek net om basies agter die blad te kry. Daarna het hy gewag vir die dag wat hy uitpasseer in sy doelontwerpte militêre aanwending as infanteris, medic, mortieris, stormpionier of wat ook al. Teen hierdie tyd is hy so fiks, vaardig en venynig dat dit nou sy mees intense ambisie is om afgedeel te word vir diens in die operasionele gebied. Bring daai SWAPO's want as dit nie vir hulle was nie, het hy nie deur die produksielyn van basies, uitputting, slaapontwrigting, inperkings, roetemarse, 2,4's, ontberings en ontneming van siviele voorregte gely nie. En dit is nou so frokkieng vervelig om op teikens te skiet, om skynaanvalle te loods, om nagmarse na nêrens te doen en om fopgranate te gooi. 'n Taai soldaat met nuwe vaardighede wil sy nuwe speelgoed en nuwe aanleg op 'n rêrige vyand toepas.

Daarom, as hy eers op die grens aangekom het, brand daar in die troep se boesem die begeerte vir kontak met die vyand. Maar as dit eers gebeur, na die eerste of die tweede of die derde of die hoeveelste kontak, bly daar niks vir hom oor nie anders as om sy werk te doen, te oorleef en om klaar te maak met die hele gedoente nie. En al hoe helderder in hom brand 'n vae kennis van lewe na die weermag. Sy ambisie verskuif. Waar hy aan die begin nie kon glo dat hy ooit die voorreg van kontak met die vyand sou ervaar nie, is dit nou Siwwiestraat wat so onwerklik lyk. Om weer daar te wees, dít is nou sy aansporing om te bly leef.

So eenvoudig soos dit.

Die enigste werklike, tasbare bewys wat hy van die bestaan van daardie hemel-op-aarde het, daardie Elysium, is die briewe wat hy van Siwwiestraat kry.

Ongelukkig is die pos skaars op die grens. Die pos is ook stadig en die eenhede beweeg so vinnig en eensklaps dat dit soms weke vir ‘n brief vat om die troep iewers in die operasionele gebied te vind. Die nuus in hierdie brief is dikwels verouderd. Tog word dié dokument oor en oor gelees; die eerste keer in ‘n koors van bewerige opgewondenheid, so vinnig as wat die oë daarvoor kan vee. Daarna lees hy dit sorgvuldig, oorweeg elke nuanse daarvan, peil elke motief en Siwwiestraat in al sy baldadige onverskilligheid slaan amper soos ‘n voelbare hologram uit die brief op. Oor en oor, lees hy dit. Oor en oor. In daglig, onder ‘n kaal elektriese gloeilamp langs die kantien, met die verbleikte lig van ‘n goedkoop flits. Die brief word gestoor in die bo-sak waar dit later vuil en tam word van die kere wat die lid daaraan raak. En dikwels is dit die roerendste voorwerp wat van die bebloede lyk van ‘n troep op ‘n vlekvrystaal tafel agter die linies herwin word: Daardie laaste brief van sy ma of sy meisie.

Hierdie brief is soveel meer as die somtotaal van die onderdele daarvan. Dit is nie sommer net papier en ink nie. Dit is ‘n herinnering aan wie jy werklik is en ‘n aansporing om “deur dit alles te kom.” Gaan sit jy vir ‘n oomblik, dwaal jou hand vanself na die bosak en wanneer jy die brief oopvou, is dit ‘n deel van die ware lewe wat jy vrystel. Later ken jy die inhoud daarvan beter as die tweemaal tafel; selfs beter – vergewe ons! – as die Onse Vader. Jy beitel dit alles uit teen die wande van jou verstand; elke klein woord en elke leesteken en elke strepie, kolletjie en kringetjie. Selfs die klein skryffoutjies word dierbaar.

Maar met hierdie samestelling van letters, syfers, inksmeersels en uitgekrapte en oorgedoende woorde kom nie net ‘n aansporing vir die troep om sy kop laag te hou en te kyk waar hy trap nie. Dit bring ook kwesbaarheid. Ineenstortings en selfmoorde kom verreweg die meeste voor in die dae na ‘n posparade. In hierdie fase van operasionele lewe het die maatjie al die weermag se filosofie van oorlewing aangegryp: “*Get your thumb up your backside and your mind into neutral.*” Om die eindelose sloegang, wat afgewissel word deur die skielike, rou skok van aksie, op die grens te oorleef,

moet jy noodwendig ‘n deel van jou verstand afskakel. Dit is juis daardie deel wat weer geaktiveer word deur ‘n brief van die huis.

Meteens is die lewe in sy huidige gestalte nie meer goed genoeg nie. Die heimwee is in die troep en dit word ‘n koors, ‘n onaanvegbare aandoening. Hy idealiseer elke aspek van “die huis” en kontrasteer dit met sy huidige omgewing. Die foute, mislukkings en wanaanpassings van “sy mense” bestaan nie meer vir hom nie. Die vorige keer wat hy op seven days was, was alles oorheers deur vreugde van sy teenwoordigheid en die kortstondigheid van sy verblyf daar en deur

die besliste, melancholiese wete dat hy te gou weer sal weggaan. En hier is hy nou. Hier, op die grens, vandag, waar tyd soos kosbare vloeistof uit ‘n gekraakte fles loop. Sy lewe *gaan verby*! Vandag is ‘n trae marteling, môre ‘n berg waaroor hy nie kan sien nie en oormore ‘n vaal moontlikheid. Hy wil huistoe gaan. Iewers op die verlore horison is die huis en dis ‘n simbool van vrede en orde en aanvaarding en dit is waarom hy deur die meganiek van sy bestaan gaan. Sy totale hoop op verlossing uit sy huidige vagevuur is die idee van sy mense en sy huis. Sy lewe. Soos bevestig deur die briewe.

Die kosbaarste briewe kom van die meisie in sy lewe. Sy, in samewerking met al die nuwe emosies en lewenskrag en status wat soldaatwees bring, rus hom toe met ‘n gevoel dat hy ‘n held is, dat iets buitengewoon in sy lewe belê is en dat daar ‘n kompensasie vir al sy verliese en ontberings is.

Maar as daar ‘n brief in sy pos is, en dit is so ‘n dun een waaraan die onheil tasbaar is, en dit deel hom mee in die mees geykte en lamste van uitdrukkings dat daar ‘n deel van die huis is waarna hy nie meer moeite moet doen om na uit te sien nie, verbrokkel sy hele bestaanswêreld. Ek sê nie dat elke “Dear John”-brief ‘n troep se selfvernietiging veroorsaak het nie. Die ongelukkige waarheid is dat meeste lede wel die jammerlike wenner van so ‘n doemdokument was. Verreweg die meeste van hulle het iewers ‘n laaste bietjie oorlewingskrag uit uitgeputte reserwes opgediep en maar net aangegaan met die lewe op die grens.

In Kleinboet se vegspan in Angola het ‘n ware vlaag van die goed sy peloton getref. Omdat hulle in gevegsomstandighede was, kon hulle nie eers terugskryf aan die meisies om te protesteer of om die saak te beredder of darem ten minste sommer net beledigend te wees nie. Daar was nie tyd om oor die saak te tob nie. Daarom is ‘n gebruik gebore uit die weg van die minste weerstand. Elke ontvanger van ‘n “Dear John” het dié grilligerige ding met kleefband aan die Buffel se bak vasgeplak vir almal om te lees. Nadat sy pelotonmakers sy verlies teen die mobiele, gepantserde, Nutria-bruin bulletinbord ondersoek het, het elkeen dan vir hom ‘n bier gekoop waarna hierdie troue, sensitiewe kamerade sy siel genadeloos uitgetrek het.

Maar nie almal het die innerlike steierwerk gehad om met dié siviele verwerping saam te leef nie. Wanneer ‘n troep – ook maar mens, kort hare en lae liggaamsvetindeks nieteenstaande — se bestaansdoel verval en hy besef daar is niks wat vir hom by die hemel-op-aarde wag nie, en as hy homself oortuig het dat hy nie sterk genoeg is vir die verlies nie, het die ergste dikwels gevolg.

Die ergste het gewoonlik een van twee tendense gevolg. Soms het die lid se terneergedruktheid ‘n persoonlike inploffing ontketen en die onbekampte vrees in hom het hom sy eie vernietiging laat begeer. Baie van hierdie ouens het eenvoudig in duie gestort en moes verwyder word van die grens. Maar — te veel, te veel, te veel — van hulle, het ‘n eensame afspraak met die voorkant van hulle eie gewere nagekom.

Die ander soort het heel verskillend gereageer. Vir hulle het alle vrees saam met die bestaansdoel verdwyn en daarmee saam die leisels en stange waarmee die weermag hulle nie net gelei en aangewend het nie, maar ook beskerm het. Soos hierdie troep daaroor gedink het, het die ergste reeds gebeur. Daar was niks meer om voor bang te wees nie: Nie die gramskap van ‘n bevelvoerder, die dreigemente van die militêre polisie of selfs die groeiende moontlikheid van ‘n verwoestende ongeluk of selfs ‘n gewelddood nie. Vrees is meer as net die juk en skeie waarmee hy in diens van die weermag trek. Dit is ook die meganisme wat moet verseker dat

‘n lid die regte prosedures in elke situasie sal volg om te verseker dat hy ‘n kans op oorlewing het. Neem hierdie skans weg en sy lewensverwachting krimp net te vinnig.

Ek het ‘n hoeveelheid lede in hierdie toestand gesien. Party mense het gesê hulle is bloot nafie of bossies. Maar wanneer die lyksakke terugkom en die stories word vertel, skud die pop-psigoloë hulle koppe en sê dít verstaan hulle nie.

Agterna word vir die ouers vertel dat hulle seun dood is in aksie of tydens ‘n ongeluk. ‘n Ongeluk?

Ja, want soms is die dodelikste ongeluk maar net ‘n meisie met ‘n pen, ‘n vel papier en ‘n nuwe gier.

*They say that in the army
The girls are so divine;
You ask for Farah Fawcett
They give you Frankenstein...*

En as die manne eers verlief raak!

Kan ook nie anders nie. As jy eers ‘n jongman vat en jy verwyder hom uit die alledaagsheid van sy tienerbestaan waarvan die horisonne gedefinieer word deur die teerstrate van sy tuisdorp, en jy maak hom fiks en taai en jy deel hom toe met nuwe en gevaarlike vaardighede en in sy nuwe omgewing is daar die deurlopende teenwoordigheid van honderde ander lewenslustige, fikse, heteroseksuele jongmans onder wie meisies figureer as die gewildste en mees standhoudende gespreksonderwerp, en jy plaas hierdie jongmanne in situasies van ontsaglike verantwoordelikheid en selfs van lewensgevaar, waar nie net sy makkers nie maar die

land se hele militêre masjien staatmaak op sy nugterheid van denke en presiesheid van denke, gaan hy met 'n nuwe vasberadenheid terug huis toe. Hierdie is wonderlike en moeilik-weerstaanbare materiaal vir 'n viriele en onstuimige hartstog om uit te gaan en te verower.

Die burgerlike jongmanne op Siwwiestraat – wat risiko in terme van sulke avonture sien as om te parkeer sonder om geld in die meter te gooi – kan beswaarlik meeding in die vroue-oog met 'n lenige, taai jongman wat dinge gesien en beleef het wat só uitspattig en ingrypend is dat hy nie eers daaroor kan praat nie. Vir die blinkogie by die huis is hý inderwaarheid háár avontuur. En die seun wat so onbeholpe, onseker en puisiebesaai was voor sy vertrek en wat nou 'n vasberade willewragtag is, het dikwels die soort romantiese sukses wat hy nooit verwag het nie. Houding – *houding!* – en amoreuse verowering, vind hy uit, is nie oor-en-weer uitsluitend nie. Intendeel, sy nuwe fiksheid en ingesteldheid stimuleer juis sy romantiese passies. Dit alles is vir hom só nuut dat hy aanneem dat hy, soos alle verliefde jongmans, aanneem dat hy die eerste is om dit te ervaar, en dit maak van hom dié deskundige.

In een ontvlamde en intense sewedag verlof vorder hierdie maat van nuut-ingewyde in die kultus van romantiese liefde tot veteraan van verliefdheid. Oorlog ruie die romantiese gees op. Kryggsgeweld het lewensverlies as oogmerk en die volk moet weer aangevul word. Tyd is min en as jy niks het om te verloor nie en as jy beskik oor 'n vegtersbenadering en gekondisioneer is om hewig te kompeteer, gaan jy 'n skynsel in die vroue-oog bring. Maar niks wat hy tydens basies of in tein-opleiding geleer het, het hom voorberei vir die nuwe mag in sy lewe nie. Teen die vrou en haar broeise vaardighede het hy geen weerstand nie. So, die veroweraar word die verowerde; niks meer as 'n donskuiken in die warm, geurige handjies van sy geliefde nie. Hy het geen ware benul van wie wat is en wat waar is nie. Hy het die vermoë van presiese, doelmatige denke verloor. Hy is nou een bondel emosies en wanneer hierdie verleide, hierdie misleide, wat so verstrengel is deur magtige nuwe gevoelens, terugkeer na die boesem van die weermag – pasop! – nou

is dit die manne in die peloton wat nie was waar hy gewandel het nie. Nou is hulle die onbeheindiges, die onkundiges, die armsalige pampoene wat nie die voorreg van sy ontsaglike soort liefde ken nie. Hy is nou die professor van passie.

Daar is niks wat jy hom kan vertel nie. Moet nie eers dink dat jy iets van dit alles al beleef het of enige iets daarvan kan verstaan nie, jou arme, oningeligte drommel. Sien, 'n liefde soos syne kom net een keer in 'n ewigheid. Die legendariese liefdes van die verlede vervaag in die vlam van sy erotiek. Romeo en Juliet? Pure bogkinders. Die Skone Helena van Troje en haar Paris? Noem hulle nie eers op nie. Praat nie van Violetta en Alfredo nie. Moenie luister na Mozart, Verdi of Beethoven nie. Lees nie verder in Goethe of Dante nie. Slaan Salomo se Hooglied oor. As jy wil weet van liefde, jy het nou die voorreg om aan die voete van die meester te sit.

In 'n enkele, saamgeperste week het inspirasie ons man oorval. Nou skryf hy lang, klewerige liefdesbriewe en gediggies van bewondering in gemartelde paarrym en onsamehangende reëls. Die man dagdroom, verloor konsentrasie, vermy sy drinkebroers en hou homself eenkant met die Saterdagandbraai.

Die man is verlief. Die klem het vir hom nou van die hede na die toekoms geskuif. Vir geen oomblik is daar twyfel in sy agtienjarige hart dat dit hy en sy vir altyd en ewig sal wees nie. 'n Liefde soos syne het die wêreld nog nooit geken nie. Dit sal soos 'n rotstoring bly staan, waardig en trots teen al die uitdaginge en aanslae van die lewe.

En dan is dit weer tyd vir pas. Die man is vort, koorsig van afwagting. Wanneer hy van die pas terugkeer, kan dit min of meer aanvaar word dat die ewigheid van sy liefde toe nie heeltemal so lank soos seven days was nie en dat hy van sy geliefde afgesien het. In weermagterme is sewe dae 'n hele leeftyd en daarom is die kansse goed dat sy liefdesbrand afgekoel het. Die kansse is ewe goed dat hy 'n nuwe liefde gevind het.

A, hierdie ervaring, hierdie liefdestorm is so nuut vir hom. Maar dit is tyd om hom te vertel dat Salomo reeds duisende jare

gelede die saak in die lig gestel het:

“Die liefde is sterker as die dood,
die hartstog magtiger as die doderyk;
dit brand en vlam soos vuur.

Strome water kan die liefde nie blus nie,

Riviere kan dit nie afkoel nie.
Al wil iemand vir die liefde
al die rykdom van sy huis betaal,
hy sal daarvoor uitgelag word.”
(*Hooglied 8:6,7*)

Al wat oorbly is om dankbaar te wees dat die Here se liefde
vir ons nog vuriger en meer intens is... en dat dit langer as sewe
dae hou.

Min Dae Maak Alles Reg

“VerDAAG!”

“EEN-tweedrie---EEN!”

‘n Duisend regterarms flits op en ‘n duisend hande – palms oop,
vingers stokstyf gepunt en teen mekaar, voorarms ewewydig met
die grond – raak teen regter winkbroue in ‘n presiese, sidderende
saluut.

“...tweedrie---- EEN!”

Die arms swiep af en sluit styf teen die sye af en langs die
bobene.

“Eenduisend harde manne in verbleikte bruinklere – *houding*browns – tol na links in ‘n beweging wat so presies is dis asof hulle saam een, wye organisme is; ‘n masjien waarvan die onderdele onlosmaaklik verbind is sodat nie een afsonderlik kan beweeg nie maar in die geheel moet bly.

“---tweedrie---”

Die regterbene haak vorentoe, dye parallel met die harde paradeground en in ‘n winkelhaak met die onderbene wat vertikaal hang, stewelpunte gelyk met die bopunte van die linkerstewels. Net vir ‘n oomblik is daar geen geluid nie, geen beweging nie en ‘n duisend harte klop sterk en eweredig in ‘n lugleegte van tyd. Die manne staan asof gevries en die lug om hulle is vol son en somer.

“---EENNN!”

‘n Duisend stewelsole tref die aarde in een magtige slag en dreuneggo’s slaan weg. Die wending is vir eens gelyk en volmaak.

“---tweedrie---eentweedrie...”

Hierdie bevel (“verdaag!” in plaas van “uittree!”) word net een keer deur die uitverkorenes wat lewe in die S.A.W. oorleef het, gehoor. Dit is die laaste bevel wat tydens diensplig aan hom uitgereik word.

Drie gerekte treë in gelid en dit is alles verby. Sonder ‘n verdere instruksie en sonder dat dit afgespreek is, stroop die manne hulle groen hoofdeksels van hulle koppe af en slinger dit uitgelate hoog en reguit die lug in. ‘n Swerm ronde kolletjies in die lug soos sagte groen sente. En dit kan net sowel die teken wees: Terwyl die berets in die lug was, was hierdie troepe lede van die S.A.W., vir die amie om mee te maak wat hy wil. Teen die tyd wat

die swaartekrag, so onverbiddelik soos tyd self, die hoofdeksels terugtrek tot in die jongmanne se hande is hulle diensplig verby. Ja, hulle het die vorige weke onheilspellende lesings gekry tot die effek dat hulle vir die volgende negentig dae nog onder militêre reg sal wees en, natuurlik, daar is nog jare se kwota kampe om agter die rug te kry. Maak nie saak nie. Op elke manier wat enige iets beteken, is Skutter Snoeks terug waar hy hoort: Siwwiestraat.

Waar oomblikke tevore kompanies opgestel was in haaks formasies, is daar nou amorwe swerms troepe wat om mekaar wemel en koek. In ‘n warrel van uitgelatenheid word omhels en bladgeskud, adresse uitgeruil, vertel van vakansies wat gehou gaan word, meisies wat gevry en getrou gaan word, loopbane wat gebou gaan word, toekomst wat wag.

“Ons sal kontak hou,” belowe hulle mekaar. “Ons met ‘n plan maak, dan kom ons hele seksie, miskien die hele peloton, volgende jaar bymekaar. Sommer hier in die dorp, by die oord, dan vertel ons vir die rowers wat vir hulle wag.”

Gaandeweg verstil die euforie. Hulle begin uitmekaar dryf, skielik traag en onseker. Vir sewehonderd-en-twintig dae, die mees ingrypende en rykste dae wat meeste van hulle ooit sal beleef, het hulle hiervoor gewerk en gewag; gedroom daarvan. Maar nou – nou dat dit hier is – voel dit alles so vreemd. Deur die voorafgaande twee jaar het hulle gewoon geword aan mekaar en die weermag. Dit was nie ‘n tyd of ‘n plek met enige noemenswaardige sofistiekasie nie en die manne het hulleself nie juis vanweë hulle sensitiwiteit onderskei nie. Maar die troep weet iets instinktief en dit sal deur die jare bevestig word: Nooit weer sal hy deel wees van so ‘n hegte groep mense nie.

Hulle was so déél van mekaar:- nou is dit elke man vir homself.

Die manne word geabsorbeer in ‘n konvoi siwwiekarre en busse wat hulle vir oulaas by die stasie sal aflaai. Ander ry bus. Maar as hulle lag wanneer hulle daar weggaan, is die klank daarvan net so effens vals en gedwonge. Hulle sê die lewe gaan aan en die

manne het hulleself belowe om wat agter is agter te los, om so spoedig moontlik alles te vergeet.

Maar hulle kan nie. Hulle sal onthou. Vir altyd. En – in die finale, ironiese wraak van die weermag – in die dae wat kom sal hulle verlang na die twee jaar as dienspligtiges in die Suid-Afrikaanse Weermag, toe hulle jonk was en sterk, en deel van mekaar.

Regoor die land klaar die manne uit maar ek bly. Ek, die PF's en 'n paar misdadigers wat ekstra dae gekry het.

Teen hierdie tyd was ek ook behoorlik nafie en ter dae sat van die weermag. Maar ek het nog nie 'n gemeenteberoep gekry nie en ek moet ten brode langer bly.

Nie dat ek nie mindaekoors gekry het nie. Ek het, en erg.

Die gesamentlike voorbereiding vir die Heerlike Dag wanneer die troepe uitklaar is vir die laaste paar maande op simboliese dae gevier. Eers was daar 'n dag in September wat as 'n oefenlopie vir die Groot Fees beskou kan word: Double Figures. Nege-en-negentig dae oor in die man se amie. Op Oshivello vier die manne van Sektor Een Zero Opleidingsvleuel dit met tuisgemaakte pynappel bier wat sedert Maart in die son gegis het op afwagting van die groot dag. Vier troepe land gevolglik in die hospitaal.

Die rang probeer ingryp. Te laat. As die manne eers 'n kap gemaak het op hulle komende vryheid en werklik begin besef dat daardie dag soos 'n skipskorssteen se rokie op die horison aan't verskyn is, is daar min wat gedoen kan word om te red wat te redde is. Hulle is nou op outomatiese loods. Uiteindelik het hulle daardie zen-agtige, hoogaangeskrewe vermoë aangeleer om hulle

verstande in neutraal te laat luier. Dit is bykans onmoontlik om hulle te intimideer.

Hulle kan ‘n skreeuende sersant in die bek kyk en dan gelate hulle gang gaan. Dit help nie eers om hulle te jaag nie want hulle het nou reeds die boesmandraffie vervolmaak. Ja, dit is so ‘n ekonomiese skuifelgang, skaars vinniger as ‘n oujongnooi se oggendwandeling, maar die troepe kan dit vir ‘n onbepaalde tyd volhou. Dit is meer energietappend vir ‘n korporaal om op hulle te skree as wat dit vir hulle is om teen hierdie pas te beweeg. Die spanning trek styf in die korporaals. Van hulle gee in en party van hulle breek in trane uit. Ander word net so lusteloos en onaantasbaar as die troepe wat nou soos perde is wat stalle ruik aan die einde van ‘n lang skof – hulle is op pad huis toe en nie berg of daal of sammajoor gaan hulle keer nie. Die leierskorps is raadop en probeer vergeefs die vure blus.

Orals slaan die vonke van vryheidslus onder die troepe uit.

In 1 SAI besef ‘n stafsersant dat hy besig is om greep te verloor en hy is terselfde tyd moedeloos en geïrriteerd.

“So, julle dink, lekker, volgende maand is ek op Siwwiestraat, dan is hierdie probleem nie meer myne nie. Dan los ons maar die probleme vir Staf Opperman en Sammajoor Prins. Maar kom ek vertel julle. As die groot moeilikheid kom, dan gaan ek ook sê ek het nou genoeg gehad. Dan klim ek op ‘n vliegtuig en laat spaander ek.”

“Staf,” help ‘n grinnikende Riller hom reg, “ek gaan ook laat spaander. Die verskil is ek vlieg besigheidsklas in ‘n Boeing en jy vlieg flossie.”

Die stafsersant maak visgeluide. Dit alles help niks nie. Die manne is nafie.

Nafie. Die etimologie daarvan is uit die Engels, ‘n letterwoord gevorm uit “No ambition and few interests,” oftewel: NAAFI. (In elk geval, dit is die burgerlike weergawe. Ek het mos aan die begin belowe ek sal die boek se mond met seep uitwas.)

‘n Nafie troep is ‘n monster waarvoor daar geen werklike remedie is nie. Die weermag se vertroude skrou-en-gil metodes is nou net loskruitvuur teen ‘n pantservel. Die hewigste skuim-

om-die-mond tirade deur 'n bloedverslaafde R.S.M. laat die troep ongetraak en sonder enige oënskynlike belangstelling in die adjudantoffisier se diepste emosies. Hy doen min of meer wat hy wil en hy doen dit teen sy eie pas.

Eenhedsorders word uitgereik, ordergroepe gehou, troepe op parades aangespoor, in pelotonne gedreig, in persoon gesmeek, alles net om hierde groeiende nafsheid te probeer ontlont. Dit help niks. “Min dae maak alles reg,” sê die troepe vir mekaar. Daar is nou niks wat die S.A.W. in hulle rigting kan werp wat hulle nie kan vat nie.

Browns word nou minder gereeld en die stewels blink nie meer soos in basies nie. Drywers verontagsaam die onverbiddelike spoedgrens in die basis.

Ek kom in hierdie tyd op 'n troep af wat, alles op sy eie, eenkant, op en af spring sodat sy stewelsole die grond plat tref en klein stofpuffers laat opslaan. Paf!Paf!Paf!

“Wat maak jy?” vra ek.

“Howzit, Doom,” grinnik die man sonder om te salueer of om op te hou spring. “Nee wat, ek spring maar so. Ek het 'n Nafel gevoel wat teen my been probeer opkruip.” Paf!Paf!Paf!

Ek sidder. As 'n Nafel 'n man eers gebyt het, word hy nie maklik gered nie. Dis malik om te sien wie deurgeloop het. Hulle skouers hang, hulle rûe is krom en daar is deurentyd 'n vae, skaperige uitdrukking in hulle dowwe oë. Hierdie manne is reeds terug op Siwwiestraat. Hulle wag net vir hulle lywe om by hulle aan te sluit.

Een vroeë oggend, in die middel van November, word 'n kasset in 'n speler ingeklik. 'n Geamplifiseerde suis,,, en dan trek 'n jong Cliff Richard los:

“I give you – FORTY DAYS!”

Ten spyte van dreigemente van liederlike onheil en ‘n stapel Deel Een Orders, word hierdie dag met godsdienstige ywer gevier, regdeur die weermag. Die manne het net veertig dae oor – minder as ses weke. Vier maal tien. Tien maal vier. Veertig maal vier-en-twintig. Negehonderd en sestig dae van diensplig en dan is dit “cheers, sarge!”

Die rang is gespanne en versigtig. Meer as een bevelvoerder het gestrand op een of ander forty-days fiasko. Party oopkop bevs reël ‘n amptelike viering in die – gewoonlik onvervulde – hoop om die ergste informele, spontane gefuif voor te brand. Die vrees en ontsag wat die weermag so suksesvol toegepas het om die troepe deur hulle diensplig te beheer, word dié nag afgeskakel. Die troepe is in beheer. Die pasiënte het nou finale seggenskap oor die gestig. Nou is dit onmoontlik vir die klein groepie gestreeptes en gepiptes om ‘n duisend energieke, geharde, koorsige, ongeduldige manne in bedwang te hou.

Dikwels breek die troepe los. K.S.M.’s en kompaniebevs hang rond aan die buitewyke van die vieringe. Hulle draai liefs ‘n blinde oog na die hele besigheid. ‘n hele paar onsensitiewe leiers het op so ‘n aand die geniepsige kant van wraak ervaar.

In ons eenheid het die K.G.B. Forty-Days vieringe verbied. Dit het nie gehelp nie. ‘n Nafel laat hom nie deur ‘n kort, kortsigtige eenheidsbevelvoerder voorskryf nie. Dit het die spanning net verhoog. ‘n Negatiewe gevoel teen alles en almal het onder die troepe posgevat. Ongeoorloofde uitgroeisels soos baard en snor het orals verskyn.

Ek en Piet Oghenaaz was ook nie ongeskonde nie en het die Nafia gestig. Hierdie ondergrondse beweging se doel was die bevordering van die uitklaarsindroom.

En Piet was in die Staandemag!

Tog het die dag gekom en die boodskap het opgedaag. ‘n Telefoonoproep. Die N.G.-gemeente Soutpansberg in Louis Trichardt het tydens ‘n kerkraadsvergadering, wyslik of onwyslik, besluit hulle wil die herderlike sorg van hulle skape in my hande toevertrou.

Ek onthou dat ek by my kantoorvenster gestaan en uitkyk het oor die basis. Buite was Koen besig om die teer uit die lywe van ‘n peloton rowers te dril. Piet het in ‘n Gharrie verbygestoom, driftig op pad iewers heen, ongetwyfeld om iets te “oghenaai.” Twee sjefs het verbygesteier met ‘n vol, vlekvrystaalkoffiekan tussen hulle.

Die lewe in die S.A.W. sou voortgaan. ‘n Nuwe kapelaan sou sy lyf op my stoel kom neerplak en sy stewels op my lessenaar kom sit. Moes ek vir hom ‘n brief los met wenke en bruikbare inligting oor die K.G.B. se afwykinge? Nee, laat die arme drommel sy eie pad vind.

Ek moes.

My toerusting is teruggehandig, my uitklaarvorms geteken. Ek is klaar. Ek het my deel gedoen. Die reëlins vir my bevestiging as leraar in Louis Trichardt vorder reeds fluks. Daar wag ‘n nuwe lewe vir my en my gesin. ‘n Lewe met ander, maar ewe heftige, uitdagings.

Vir die laaste keer gaan ek in my Volksie deur die basis se hek. Die wag kom onberispelik op aandag en salueer skerp.

Ek antwoord nie sy saluut met een van my eie nie. Ek waai vir hom. Soos ‘n siwwie. Want ek is mos nou weer een.

Ek is klaar.

Ek was daar.